
Mičo BOŠKOVIĆ¹

Transnacionalni organizovani kriminalitet kao ugrožavajući faktor bezbednosti

Transnational Organized Crime as a Threatening Security Factor

Sažetak

Transnacionalni organizovani kriminalitet ispoljava se kroz razne oblike kriminalnog delovanja, tražeći pogodne uslove za svoj opstanak, ekspanziju i što veću prisutnost u međunarodnim razmerama. Njegova aktuelnost posebno dolazi do izražaja u uslovima ekonomski razvijenih i s druge strane nerazvijenih zemalja, u procesima tranzicije kroz koju su prolazile ili prolaze mnoge zemlje Istočne i Centralne Evrope i globalizacije kao integracionog procesa međunarodnih odnosa koji objedinjavaju svetsko tržište kapitala i tehnologije.

Nastojeći da opstane i da se dalje razvija, transnacionalni organizovani kriminalitet iznalazi odgovarajuće forme sopstvene zaštite i uživanja pojedinih privilegija i to kroz primenu sile, zastrašivanja i uspostavljanja kriminalnih veza sa državom, njenim organima, političkim strukturama, jakim finansijskim i privrednim sistemima. Pri tome se koristi korupcijom, iznudom, ucenom, zastrašivanjem i drugim nedozvoljenim sredstvima.

¹ Mičo Bošković, diplomirani pravnik, doktor nauka, redovni profesor na Policijskoj akademiji u Beogradu iz predmeta Kriminalistika-metodika i na Fakultetu civilne odbrane u Beogradu iz predmeta Kriminalistika / Ph.D., full-time professor at Police Academy in Belgrade; teaching subject is criminalistics-methodics and at Faculty of Civil Defense; teaching subject is criminalistics

Tako poziciono ojačan transnacionalni organizovani kriminalitet ugrožava bezbednost pojedine države, regiona i međunarodne zajednice, napadajući njihove vitalne vrednosti i interese. Ti aspekti transnacionalnog organizovanog kriminaliteta se obrađuju u ovom radu u kojem su prezentirane delatnosti takvih kriminalnih organizacija, oblici ugrožavanja i zaštite bezbednosti i data neka teorijska i praktična polazišta u suzbijanju transnacionalnog organizovanog kriminaliteta.

Ključne reči: *transnacionalni organizovani kriminalitet, bezbednost, korupcija, pranje novca, ugrožavanje, krijumčarenje, suzbijanje*

1. UVOD

Organizovani kriminalitet se sve više internacionalizuje, međusobno povezuje, nastojeći da ostvari određen uticaj u ekonomskim i političkim sferama društvenog života, koristeći svoju finansijsku moć i uljučujući se legalno i ilegalno u bitna područja vredne delatnosti pojedinih zemalja. U tom kontekstu organizovani kriminal vrši i pranje novca dobijenog kriminalnom delatnošću kroz razne finansijske, privredne i druge transakcije. Ove i slične karakteristike su neke od obeležja transnacionalnog organizovanog kriminaliteta poslednjih godina, tako se on i razlikuje od onih oblika pre petnaestak i više godina, pa je u tom smislu i teško i vršiti neku komparaciju, s obzirom na današnju sliku transnacionalnog organizovanog kriminaliteta. Transnacionalni organizovani kriminalitet nastoji da iskoristi sve povoljne uslove, ne samo za svoj opstanak, već i za proširenje kriminalne delatnosti, kako prostorno, tako i u odnosu na infiltriranje u nove sfere i na osvajanje novih pogodnih oblasti društveno ekonomskog i političkog života. Iznalazeći odgovarajuće oblike svoje zaštite, bilo primenom nasilja i zastrašivanja ili uspostavljanjem veza sa državom i njenim organima, političkim strukturama i većim privrednim i finansijskim sistemima, transnacionalni organizovani kriminalitet stvara pozicije u ekonomskim i političkim strukturama i sve više postaje značajan ugrožavajući faktor bezbednosti u nacionalnim i međunarodnim razmerima. Sa organizacijski jakom strukturom i odgovarajućim pozicijama u društvu, transnacionalni organizovani kriminalitet ugrožava ekonomske, političke, pravne, socijalne, kulturne, moralne i druge značajne društvene vrednosti.

Kada se govori o određivanju pojma organizovanog kriminaliteta mora se konstatovati da nema njegove univerzalne definicije. Prisutna su različita shvatanja ovog pojma iz kojih se može zaključiti da postoji opšta saglasnost u odnosu na sledeće elemente organizovanog kriminaliteta: trajna organizacija, organizacija koja racionalno radi zbog profita, korišćenje sile ili pretnje i potreba za korupcijom da bi se očuvao imunitet od primene prava (Albanese, 2000:412).

Analizom prisutnih definicija organizovanog kriminaliteta u dostupnoj stranoj i domaćoj naučnoj i stručnoj literaturi prisutan je određen nivo saglasnosti koji se odnosi na sledeće elemente: postojanje kriminalističke organizacije sa jakom hijerarhijom, disciplinom i podelom zadataka, cilj vršenja krivičnih dela i sticanje profita i bogaćenja. Podeljenost je prisutna u odnosu da li je potrebno da takva kriminalna organizacija uspostavi odgovarajuću vezu sa državom, njenim organima, političkim, ekonomskim i finansijskim subjektima, kao bitan uslov za postojanje organizovanog kriminaliteta. Takvo neslaganje doprinosi nepostojanju jedinstvene definicije organizovanog kriminaliteta i ujedno opredeljuje dva osnovna shvatanja: uži i širi pojam organizovanog kriminaliteta (Bošković, 1998:4-9).

Tek u novije vreme kod nas postoje i zakonske definicije organizovanog kriminaliteta. Tako Zakon o izmena i dopunama Zakonika o krivičnom postupku (Službeni list SRJ br. 68/2002) određuje sledeće elemente organizovanog kriminaliteta:

- da je izvršeno krivično delo rezultat organizovanog delovanja više od dva lica
- da je njihov cilj vršenje teških krivičnih dela radi sticanja dobiti ili moći, s tim što je potrebno da budu ispunjena još tri od sledećih uslova:
- da je svaki član kriminalne organizacije imao unapred određen zadatak ili ulogu
- da je delatnost kriminalne organizacije planirana na duže vreme ili neograničeno
- da se delatnost organizacije zasniva na primeni određenih pravila interne kontrole i discipline članova
- da se delatnost organizacije planira i vrši u međunarodnim razmerima
- da se u vršenju delatnosti primenjuje nasilje ili zastrašivanje ili da postoji spremnost za njihovu primenu
- da se u vršenju delatnosti koriste privredne ili poslovne strukture

- da se koristi pranje novca ili nezakonito stečena dobit
- da postoji uticaj organizacije ili njenog dela na političku vlast, medije, izvršnu ili sudsku vlast ili na druge društvene ili ekonomske činioce.

Ova definicija je data u skladu sa jedanaest karakteristika za identifikaciju organizovanog kriminala koju je usvojila Evropska unija - Radna grupa za narkotike i organizovani kriminal 1994. godine (Heijden, 1998:246).

Organizovani kriminalitet da bi opstao mora da preduzima mere na sopstvenoj zaštiti. Upravo zbog toga bitan element svakog oblika organizovanog kriminaliteta jeste primena sile ili zastrašivanja odnosno ostvarivanje uticaja na politiku, medije, javnu upravu, pravosudne organe, privredne i finansijske strukture.

Značajno je istaći da i Zakon o izmenama i dopuna Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala daje definiciju organizovanog kriminala pod kojim podrazumeva vršenje krivičnih dela od strane organizovane kriminalne grupe, odnosno druge organizovane grupe ili njenih pripadnika za koja je predviđena kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna (Službeni glasnik R Srbije br. 39/2003). Ovaj Zakon sadržaj organizovane kriminalne organizacije i kriminalne organizacije zasniva na definiciji ovih pojmova datih u članu dva Konvencije ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog kriminala, a kazna od četiri godine zatvora ili teža kazna obuhvaćena je sadržajem pojma »težak zločin« koji definiše ista Konvencija.

Pomenuta Konvencija navode sledeće uslove koje mora da ispunjava krivično delo da bi po svojoj prirodi bilo transnacionalno i to da je:

- učinjeno u više država
- učinjeno u jednoj državi ali je veći deo priprema, planiranja, rukovođenja ili kontrole obavljen u nekoj drugoj državi,
- učinjeno u jednoj državi, ali je u njega uključena grupa za organizovani kriminal koja se bavi kriminalnim aktivnostima u više država,
- učinjeno u jednoj državi, ali su bitne posledice nastupile u nekoj drugoj državi.

Kada se objedine napred navedeni elementi dobija se prava slika organizacije i prostorne delatnosti transnacionalnog organizovanog kriminaliteta, njegovog stepena društvene opasnosti, uticaja na određene društvene, političke i ekonomske strukture, što sve ukazuje na moguće oblike ugrožavanja vitalnih vrednosti države, društva i pojedinaca, što ga i stavlja u ozbiljne ugrožavajuće faktore bezbednosti.

1. OSVRT NA KARAKTERISTIČKE OBLIKE DELATNOSTI TRANSNACIONALNOG ORGANIZOVANOG KRIMINALITETA

Danas, u svetu su prisutni transnacionalni oblici pretnji i ugrožavanja bezbednosti i različito se ispoljavaju u pogledu obima i intenziteta dejstva u raznim regionima i pojedinim državama. Neki autori navode najvažnije transnacionalne bezbednosne probleme, među kojima posebno mesto zauzima i organizovani kriminalitet kao značajan ugrožavajući faktor bezbednosti. Tako se među tim problemima smatraju: terorizam, ilegalni transferi oružja, odnosno tehnologija dvostruke namene, širenje hemijskih-bioloških-radioloških-nuklearnih i raketnih tehnologija na zemlje koje ih nemaju (proliferacija), neregularno iseljavanje, ilegalna proizvodnja i trgovina drogom, reketiranje i pranje novca, kompjuterski kriminalitet, zarazne bolesti, ugrožavanje životne sredine, pomorsko piratstvo i pljačke brodova. (Gunaratna, 2001). Analizom navedenih deset najvažnijih transnacionalnih bezbednosnih problema može se zaključiti da svaki od njih spada u domen organizovanog kriminaliteta ili da ima sa njim dodirnih tačaka. Delatnost transnacionalnog organizovanog kriminaliteta teži ka što većoj zaradi i ostvarivanju značajnog profita, pa će se u tekstu koji sledi izneti samo bitne karakteristike ovih delatnosti.

Krijumčarenje droge i dalje predstavlja jedan od glavnih izvora prihoda transnacionalnog organizovanog kriminaliteta, pri čemu treba imati u vidu i činjenicu da se i mnoge terorističke organizacije finansiraju iz prihoda dobijenih krijumčarenjem droge i drugih psihotropnih supstanci. Nove države nastale na prostoru bivše SFRJ ranije su uglavnom, predstavljale tranzitno područje u sklopu poznatog Balkanskog puta droge, dok se danas u njima sve više droga zadržava i sve je više korisnika, tako da ova područja nemaju isključivo tranzitni karakter. U tom kontekstu značajna je najnovija izmena u krivičnom

zakonu Jugoslavije, odnosno državne zajednice Srbija i Crna Gora, kojom se kao učinilac krivičnog dela neovlašćene proizvodnje, držanja i stavljanja u promet opojnih droga smatra i ono lice koje neovlašćeno drži supstancije ili preparate koji su proglašeni za opojne droge. Veoma je ozbiljna pretnja skoro svim segmentima bezbednosti koja dolazi od krijumčarenja drogom i ne odnosi se samo na ugrožavanje zdravlja ljudi, već, kao protivzakonita delatnost, negativno reflektuje i na pojedine segmente privrednih i socijalnih odnosa.

Krijumčareje oružja i municije je takođe unosan posao organizovanog kriminaliteta. Ova pojava je bila posebno izražena na prostorima bivše Jugoslavije u vreme vođenih ratova. Ekonomska kriza u zemljama u tranziciji dovela je i do mogućnosti da do oružja dođu i mnoge terorističke organizacije koje su, angažujući određene stručnjake, vršile obuku svojih pripadnika. Karakterističan je primer tzv. Oslobođilačke vojske Kosova koja je pokupila nekoliko miliona dolara od iseljenika sa Kosova da bi nabavila i prokrijumčarila oružje iz Zapadne Evrope i SAD, šaljući ga dalje, posredstvom albanskih simpatizera, u susednu Albaniju i bivšu jugoslovensku Republiku Makedoniju. (Gunaratna, 2001)

Trgovina ljudima postala je veoma značajna delatnost organizovanog kriminaliteta i najčešće podrazumeva trgovinu ženama, decom, pa i bebama. Pre vođenih ratova, bivša Jugoslavija je zbog njenog tadašnjeg životnog standarda u odnosu na druge zemlje regiona, bila poznata »kao zemlja porekla, prijema i tranzita za trgovinu ženama« (zaključak – Trgovina ženama, 2001:107)

Trgovina ženama podrazumeva primenu nasilja, zastrašivanja, prevare ili drugih prinudnih radnji prema ženskoj osobi u cilju seksualnog ili ekonomskog iskorišćavanja, dok krijumčarenje podrazumeva pristanak i želju žene da ode iz zemlje bez nasilja i zastrašivanja, tj. njen ilegalan ulazak u drugu zemlju (Vukšić, 2002:144)

Sa stanovišta suzbijanja ovog vida organizovanog kriminaliteta veoma je značajno istaći činjenicu da, i ako se radi o ozbiljnom socijalnom problemu trgovina ženama (uopšte ljudima) u našem krivičnom zakonodavstvu sve do aprila meseca 2003. godine nije bila predviđena kao krivično delo. Tek izmenama i dopunama KZ Republike Srbije uvodi se krivično delo trgovina ljudima.

Prostitucija, odnosno seksualno eksploatisanje žena je najčešći motiv nedozvoljene trgovine ženama. Prostitucija je oduvek bila jedan od izvora prihoda organizovanog kriminaliteta, ali mnogo izraženiji u početnom periodu, nego danas, kada je organizovani kriminalitet postao značajan ekonomski i finansijski faktor u mnogim zemljama sveta. Organizovane kriminalne grupe vešto koriste prostituciju za svoju zaradu, a poslednjih godina osnovane su i mnoge agencije za pružanje raznih erotskih i drugih usluga (poslovna pratnja, poznanstva, izleti, bračno posredovanje i sl.), ali je i dalje prisutna prostitucija po osnovu neposrednog pogađanja za cenu ili posredstvom makroa.

Ilegalna prodaja dece takođe je jedna od delatnosti organizovanog kriminaliteta jer postoje takvi zahtevi zainteresovani, naročito onih bračnih parova koji nemaju decu, pa nisu retki slučajevi da se vrši i otmica dece radi njihove prodaje u te svrhe, ali i radi prodaje zbog vršenja raznih oblika kriminalne delatnosti koja donosi dobru zaradu. Na međunarodnom planu otkriveno je nekoliko kriminalnih organizacija koje su se bavile trgovinom beba, bilo da je beba prodana uz saglasnost roditelja ili da je beba ukradena ili prethodno proglašena za umrlu, što je mnogo teži i opasniji način.

Ilegalna prodaja ljudskih organa radi njihove transplantacije sve više poprima transnacionalne organizovane razmere, jer je zagarantovana visoka zarada koja i utiče na nepoštovanje zakonskih i moralnih normi i Hipokritove zakletve. U našem krivičnom zakonodavstvu izmenama i dopuna KZ Srbije od aprila meseca 2003. godine predviđeno je novo krivično delo pod nazivom Nasilno uzimanje ljudskih organa ili delova tela.

Terorizam je bio prisutan u svim fazama razvoja društva i po svojim karakteristikama se često ispoljava kao vid organizovanog kriminaliteta, a i često je bio i finansiran novcem dobijenim kriminalnom delatnošću, te kao takav, bio i ostao značajna transnacionalna pretnja bezbednosti, što najbolje potvrđuju izvedene terorističke akcije u novije vreme.

Pranje novca je deo delatnosti organizovanog kriminaliteta koji nastoji da novac stečen kriminalnom delatnošću investira u legalne poslove kako bi se onemogućilo utvrđivanje njegovog kriminalnog porekla. Raznim bankarskim, finansijskim i drugim transakcijama prikriva se poreklo ilegalno stečenog novca te se takav novac prikazuje kao legalno sredstvo prometa

na tržištu novca. Tri su osnovne faze pranja novca: stavljanje, polaganje i integracija. Kada kriminalom zarađen novac dođe u fazu integracije vrlo je teško napraviti razliku između dopuštenih i nedopuštenih fondova.

Korupcija je tesno povezana sa organizovanim kriminalitetom i pranjem novca i skoro je neizostavni njihov pratilac, jer organizovani kriminalitet upravo i koristi sve vidove korupcije za ostvarivanje svojih ciljeva. Korupcija je prisutna u svim sektorima delatnosti bez obzira na oblik svojine i posebno je karakteriše motiv u vidu koristoljublja i pohlepe, s jedne i položaj i uticaj lica koja vrše korupcijska krivična dela i koja često u tu svrhu koriste i institute sistema, s druge strane.

Informacioni sistemi su veoma interesantna oblast za vršenje pojedinih vidova organizovane kriminalne delatnosti, tim pre što se mnoga krivična dela mogu izvršiti putem kompjutera (kompjuterski kriminalitet). To predstavlja realnu opasnost da se globalna mreža informacionih sistema koristi od organizovanog kriminaliteta za pranje novca zarađenog kriminalnom delatnošću. Takođe, veoma je opasna kriminalna delatnost neovlašćenog prodiranja u informacione sisteme koji sadrže poverljive podatke iz raznih oblasti, čime se stvaraju i povoljniji uslovi da se pojedina kompjuterska krivična dela ispoljavaju kao organizovani međunarodni kompjuterski kriminalitet. Kompjuterska krivična dela takođe nisu bila inkriminisana i tek se navedenim izmenama krivičnog zakona Srbije uvodi nova glava pod nazivom »Krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka«, koja sadrži sedam krivičnih dela. Određivanjem kompjuterskih krivičnih dela omogućice se da se mnogi vidovi nezakonitih delatnosti u vezi sa računarima podvedu pod određeno krivično delo, čime će se proširiti zona krivične odgovornosti za ova krivična dela.

Mnogi od napred navedenih oblika delatnosti spadaju u oblasti opšteg privrednog i političkog kriminaliteta. Međutim, kada se govori o delatnostima organizovanog kriminaliteta ne smeju se zapostaviti ni neki noviji vidovi imovinskih krivičnih dela (teške krađe, razbojništvo, razbojničke krađe, iznude, prevare) kao ni specifični oblici ubistava i otmica, gde veoma često motiv postaje biznis, jer se nalazi u domenu profesionalnih ubistava, koja krivična dela mogu da dobiju i internacionalni karakter. U tom kontekstu treba posmatrati i oblik organizovanog kriminaliteta u oblasti privrednog i finansijskog poslovanja, naročito u spoljnotrgovinskom prometu i deviznom poslovanju.

Najzad, nije za potcenjivanje i oblast ekološkog kriminaliteta i to naročito u domenu krijumčarenja i nedozvoljene trgovine radioaktivnog otpada i opasnih materija, gde organizovani kriminalitet nalazi povoljne uslove za stvaranje dobiti, što posebno koriste pojedine multinacionalne kompanije.

2. UGROŽAVANJE I ZAŠTITA BEZBEDNOSTI

Organizovani kriminalitet će uvek nastojati da se prilagodi novim društveno-ekonomskim i političkim uslovima, pa ako treba neko vreme da se i pritaji, ali će isto tako razvijati nove forme svog kriminalnog delovanja u zavisnosti od aktuelnog društvenog stanja i spremnosti države i njenih organa da mu se suprostave. Ako analiziramo prethodno navedene oblike delovanja organizovanog kriminaliteta nije teško zaključiti da će organizovani kriminalitet i dalje predstavljati značajan faktor ugrožavanja bezbednosti.

Efikasna akcija u borbi protiv organizovanog kriminaliteta koju vodi MUP Republike Srbije dala je izvanredne rezultate i organizovanom kriminalitetu zadat je težak udarac, ali proces borbe protiv organizovanog kriminaliteta nije završen. Njega je na sadašnjem stepenu razvoja teško iskoreniti, ali se može svesti u određene okvire koji omogućavaju njegovo stavljanje pod kontrolu. Treba uvek računati na nastojanja organizovanog kriminaliteta da zauzme prethodne pozicije u kom cilju će koristiti sve raspoložive metode, a ne treba zaboraviti i opasnost koja dolazi njegovim delovanjem u navedenim formama u oblasti opšteg, privrednog i ekološkog kriminaliteta, s tim što se kao posebni ugrožavajući faktori ispoljavaju u vidu pranja novca i korupcije. Iz prethodnog se može konstatovati da su danas u svetu prisutne transnacionalne pretnje bezbednosti, a da među njima značajno mesto zauzimaju i pretnje koje proističu iz delatnosti transnacionalnog organizovanog kriminaliteta.

Organizovani kriminalitet je očigledno prerastao u globalni fenomen. Trgovina nuklearnim materijama i oružjem preti globalnom miru. Proizvodnjom i distribucijom droge globalnom zdravlju. Pranjem novcem i drugim ilegalnim transakcijama ugrožavaju se globalni finansijski tokovi (Petrović, 1996:25).

Kada se razmatra problematika ugrožavanja bezbednosti pojedinim delatnostima transnacionalnog organizovanog kriminaliteta onda je ta delatnost usmerena na narušavanje

pravom uređenih društvenih odnosa i uspostavljenog stanja koje pruža efikasnu zaštitu osnovnih sloboda i prava čoveka i bitnih elemenata državnog i društvenog uređenja. Transnacionalni organizovani kriminalitet kao ugrožavajući faktor bezbednosti na nacionalnom i međunarodnom nivou ne sme se posmatrati izolovano od ekonomskih kretanja, već je potrebno utvrđivati određene faktore njihove međusobne povezanosti. Sigurno da pri tome treba imati u vidu i specifičnosti pojedinih zemalja, kao i pojedine vrste kriminaliteta jer je za pretpostaviti da se vršenje svih krivičnih dela ne može direktno dovesti u vezu sa ekonomskim stanjem.

Pretnje od transnacionalnog organizovanog kriminaliteta takođe se mogu dovesti u vezu i sa procesom tranzicije u pojedinim zemljama, pa je potrebno sagledati sve faktore koji karakterišu tranziciju, s jedne i njihov uticaj na pojavu i razvoj određenih formi organizovanog kriminaliteta, kao i kriminaliteta uopšte, s druge strane.

Transnacionalni organizovani kriminalitet i transnacionalne kriminalne organizacije stvaraju ozbiljne neprilike, a još u potpunosti nerazjašnjene pretnje ugrožavaju počevši od dostojanstva i sigurnosti pojedinca i državnog suvereniteta, bezbednosti i stabilnosti, preko funkcionisanja i komercijalnih institucija na nacionalnom i svetskom nivou, pa sve do stabilnosti poretka međunarodnog sistema (Aleksić, 1996:79).

Globalizacija kao proces koji označava integraciju svetskih tržišta kapitala i tehnologija, naročito u proizvodnji i finansijama gde u ekonomskim odnosima do izražaja dolaze velike transnacionalne kompanije (Stajić, 203:119), takođe ostvaruje određeni uticaj na mogućnost širenja organizovanog kriminaliteta i njegovu internacionalizaciju. Globalizacija odstupa od tradicionalnog shvatanja nacionalnog suvereniteta i kao integracioni proces saradnje između država sadrži i izvesne protivurečnosti i mnoge nerešene probleme koje nije jednostavno pratiti i blagovremeno reagovati, što se negativno odražava na ugrožavanje pojedinih aspekata bezbednosti, a ako se uzmu u obzir svi prisutni elementi nužni za izgradnju adekvatnog sistema bezbednosti, onda oni zajedno predstavljaju izvesnu pretnju za nacionalnu i globalnu bezbednost.

Novo lice i priroda sigurnosnih izazova, odnosno globalizacija kriminala sa daleko većim rasponom i višedimenzionalnim oblicima u vidu kibernetičkog kriminaliteta, pranja novca,

korupcije, ekološkog kriminaliteta, trgovine opojnim drogama i ljudima, međunarodnih prevara, uključujući putne isprave i kreditne kartice, kriminaliteta putem interneta, krađa umetnina i kulturnih nasleđa, međunarodnog terorizma, nedozvoljene trgovine raznim vrstama oružja, prodaja delova tela itd., tražeći i globalni kriminalističko profesionalni odgovor kako bi se efikasnije vodila borba protiv rastućih pretnji za sigurnost društva, koje su usmerene od strane transnacionalnih kriminalnih organizacija (Masleša 2001:193).

Činjenica je da je bezbednost osnovna funkcija svake države, jer bez odgovarajućeg nivoa bezbednosti ne može se govoriti o demokratskoj vladavini niti o stabilnosti društva u celini. Takođe, ne može se govoriti o pravnom poretku bez demokratije i zaštite ljudskih prava i sloboda niti o bezbednosnoj stabilnosti bez odgovarajuće oblikovanih institucija koje je štite (Masleša, 2002:87).

Pored raznih drugih faktora koji predstavljaju izvesnu pretnju bezbednosti, organizovani kriminalitet takođe participira u tim pretnjama, a u kojem obimu i intenzitetu zavisi i od oblika ispoljavanja u pojedinim državama, privrednim političkim i finansijskim strukturama, odnosno u kojoj meri je uspeo da se infiltrira i da zauzme odgovarajuće pozicije.

Kada se govori o kreiranju nacionalne i međunarodne bezbednosti nužno je uzeti u obzir zahteve savremenog vremena. U procesima demokratizacije i globalizacije bezbednosnih problema nužno se pojavljuje organizovani kriminalitet, kao jedan od značajnih faktora ugrožavanja bezbednosti. Organizovani kriminalitet sve više postaje internacionalan i tako postaje globalni bezbednosni problem. Prema tome, savremeni model nacionalne sigurnosti morao bi, pored zahteva savremenog doba posebnu pažnju posvetiti problemu organizovanog problema (Dobovšek, 2001:249).

Isto kao i kod drugih oblika transnacionalnih pretnji bezbednosti, tako isto i kada se radi o ugrožavanju bezbednosti transnacionalnim organizovanim kriminalitetom, nužno je sagledati sve unutrašnje činioce i izvesne protivurečnosti koje utiču na bezbednost, kao i međunarodni položaj države u sklopu savremenih zbivanja u okviru međunarodne zajednice. Pri tome, treba imati u vidu različitost država po stepenu razvoja, društvenom uređenju i prisutnih razlika na ideološkom, ekonomskom, kulturnom, socijalnom, etničkom i

drugom nivou. Sve navedene kao i druge prisutne protivurečnosti utiču na pojavu ugrožavajućih faktora bezbednosti i predstavljaju pogodno tle za nastanak i razvoj odgovarajućih vidova organizovanog kriminaliteta. Shodno prethodno iznetim sadržajima, jedna država može biti ugrožena delovanjem organizovanog kriminaliteta u nacionalnim okvirima (unutar same države) i njegovim delovanjem spolja, što ukazuje da se radi o transnacionalnom organizovanom kriminalitetu, a ugroženost može da se ispolji i zajedničkim delovanjem oba faktora. Ugrožavanje bezbednosti iznutra i spolja nisu nezavisne i odvojene pojave, već se nalaze u međusobnoj zavisnosti, upravo u fazama razvoja i daljeg prerastanja nacionalnog u internacionalni kriminalitet. Prema tome, transnacionalni organizovani kriminalitet ugrožava bezbednost država čitavog sveta, bilo samostalnim delovanjem, ili u sadejstvu sa drugim transnacionalnim pretnjama, čime postaje značajan faktor ugrožavanja bezbednosti, s jedne i sve više međunarodni problem, s druge strane.

Svaka država nastoji da uspostavi takav sistem bezbednosti koji će garantovati ostvarivanje zaštite njenih vitalnih vrednosti, odnosno funkcionisanje ustavnog poretka, zaštitu sloboda i prava, teritorijalni integritet, nezavisnost i suverenost. Tako postavljen sistem bezbednosti treba da obuhvati sve u međuvremenu nastale kao i nove probleme, koji su u vezi sa bezbednošću i da teži ka stvaranju integralnog sistema bezbednosti. Pošto se bezbednost ugrožava i transnacionalnim organizovanim kriminalitetom, to je nužno da u novom prilazu projekcije sistema bezbednosti značajno mesto zauzme upravo i transnacionalni organizovani kriminalitet kao njen značajan ugrožavajući faktor. U zaštiti bezbednosti od delovanja transnacionalnog organizovanog kriminaliteta, pored organa unutrašnjih poslova, odnosno policije, moraju da učestvuju i svi drugi nadležni organi i subjekti i to svako u okviru svoje nadležnosti i ovlašćenja, uz prisutnu saradnju i timski rad na nacionalnom i međunarodnom planu, uz primenu odgovarajućih preventivnih i represivnih metoda zasnovanim na naučnim i tehničkim dostignućima. Sigurno da ovakav rad zahteva prethodno poznavanje etioloških faktora i fenomenologije organizovanog kriminaliteta, kako bi se i planirane mere prilagodile sopstvenim potrebama, čime bi se postigla veća efikasnost u suzbijanju transnacionalnog organizovanog kriminaliteta. Prema tome, nauka ima određene zadatke u zaštiti bezbednosti od transnacionalnog organizovanog kriminaliteta, bilo kroz školovanje, stručno osposobljavanje i usavršavanje kadrova, ili sprovođenjem odgovarajućih istraživanja iz domena ove vrste kriminaliteta.

Suprostavljanje transnacionalnom organizovanom kriminalitetu zahteva donošenje odgovarajuće strategije koja mora sadržavati rezultate procena i prognoze kriminaliteta, mere prevencije i represije, koju moraju pratiti odgovarajući zakonski i podzakonski propisi. U tom kontekstu je nužno pozitivno zakonodavstvo prilagoditi potrebama borbe protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta i zaštite bezbednosti, ugrađujući odgovarajuće metode iz određenih akata međunarodne zajednice.

Transnacionalni organizovani kriminalitet kao negativna društvena pojava ispoljava stalnu dinamičnost, pa je nužno da isti bude pod, ukoliko je to moguće, što većom kontrolom, posebno s aspekta njegovog ispoljavanja i ugrožavajućeg delovanja na bezbednost, kako bi se blagovremenim, preventivnim i represivnim delovanjem eliminisala ili ublažila njegova štetna pojava.

ZAKLJUČAK

Nesporno je da transnacionalni organizovani kriminalitet predstavlja ozbiljnu pretnju nacionalnoj i međunarodnoj bezbednosti. To tim pre, što pokazuje tendencije daljeg razvoja, ekspanzije i ispoljava u novim oblicima, te se sve više ispoljava kao globalni problem. Zbog toga, za njegovo efikasno suzbijanje nije dovoljno samo razvijati nacionalni sistem bezbednosti, već je potrebno uspostavljati i usavršavati oblike međunarodne saradnje u borbi protiv transnacionalnih bezbednosnih problema, gde posebno mesto zauzima i transnacionalni organizovani kriminalitet. Međutim, i međunarodna zajednica mora da bude spremna da se efikasno suprostavi ovoj vrsti kriminaliteta jer u suprotnom izostaće i efikasna akcija, što će organizovani kriminalitet znati i te kako da iskoristi.

Potpuna i sinhronizovana međunarodna saradnja na preventivnom i represivnom planu, uz primenu nacionalnog zakonodavstva i međunarodnih akata i poštovanje ljudskih prava podrazumeva daleko veću efikasnost u suzbijanju pretnji transnacionalnog organizovanog kriminaliteta na svim nivoima

Abstract

Transnational organized crime is expressed through various forms of crime activities and looking for convenient conditions for its survival, expansion and more presence on international scale. Its actuality is especially seen both in economically developed and underdeveloped countries during the processes of transition for many Eastern and Central European countries and during the process of globalization as an integral process of international relationship which can unite both world capital market and technology as well.

In order to survive and develop, transnational organized crime finds out appropriate forms of its own protection and the usage of certain benefits through applying force, intimidation, and by establishing criminal connections with the state, state agencies, political structures and with powerful financial and economic systems. At the same time, corruption, extortion, blackmail, intimidation and other illegal means are used a lot. Strengthened in this way, transnational organized crime jeopardizes the security of a certain state, region, and international community, attacking vital values and interests. The mentioned aspects of transnational organized crime are elaborated in this paper, together with the activities of such criminal organizations. The forms of jeopardizing and security protection are also presented as well as some theoretical and practical starting points in suppressing transnational crime.

Key words: *transnational organized crime, security, corruption, money laundry, jeopardizing, smuggling, suppressing*

LITERATURA

1. Albanese, J.S. (2000) The causes of organized crime, Journal of Contemporary Criminal Justice, Thousand Oaks, (4). 409-423
2. Aleksić, Ž. (1996) Oblici borbe protiv organizovanog kriminaliteta u svetu, Organizovani kriminalitet i korupcija, Beograd, Srpsko udruženje za krivično pravo, 67-80
3. Arlachi, P. (1995), Korupcija organizovani kriminalitet i pranje novca, Amsterdam, V Međunarodna konferencija o borbi protiv korupcije
4. Bošković, M. (1998), Organizovani kriminalitet, I deo, Beograd, Policijska akademija
5. Bošković, M. (2000), Aktuelni problemi suzbijanja korupcije, Beograd, Policijska akademija

6. Dobovšek, B. (2001), Mesto i perspektive kriminalističkih nauka i kriminalističke profesije, Sarajevo, Fakultet kriminalističkih nauka, 249-260
7. Dobovšek, B. (1977), Organizovani kriminal, Ljubljana, Unigraf
8. Ganić, M. (2002), Uloga Interpola u borbi protiv trgovine ljudima, Sarajevo, Securitas, 158-160
9. Gunaratna, R. (2001), Transnational tureats in the post – cola Warera, Jane s Intelligence Review, (1), 46-50
10. Grupa autora (2001), Trgovina ženama, Beograd, Asocijacija za žensku inicijativu
11. Heijden, T. (1998), Merenje organiziranega kriminala v zahodni Evropi, Proučavanje in primerjalni, vidiki, policijske dejavnosti v svetu, Ljubljana, Visoka policijska varnosna šola, 243-254
12. Jovanović, M. (1996), Pranje novca, Beograd, Srpsko udruženje za krivično pravo
13. Masleša, R. (2001), Savremeni sigurnosni izazovi i kriminalistička profesija, Mesto i perspektive kriminalističkih nauka i kriminalističke profesije, Sarajevo, Fakultet kriminalističkih nauka, 193-2000
14. Masleša, R. (2002), Ilegalne migracije i trgovina ljudima, Sarajevo, Securitas, 87-92
15. Milosavljević, M. (2002), Ilegalne migracije, Krijumčarenje i trgovina ljudima – Planetarni problem – Odabrani aspekti – Aktuelna situacija u BiH, Sarajevo, Securitas, 103-129
16. Mršević, Z. (1993), Organizovani kriminal, Beograd, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja
17. Petrović, D. (1996), Organizovano zločinačko udruženje, Beograd, Srpsko udruženje za krivično pravo
18. Petrović, D. (1996), Organizovani kriminalitet (teorijske dileme), Organizovani kriminalitet i korupcija, Beograd, Srpsko udruženje za krivično pravo, 21-42
19. Stajić, Lj. (2003), Osnovi bezbednosti, Beograd, Policijska akademija
20. Vilić, D. Todovorić, B. (1999), Terorizam i novi svetski poredak, Beograd, Grafomark
21. Vukšić, I. (2002), Ilegalne migracije i trgovina ljudima – uloga Regije BiH, Sarajevo, Securitas, 143-149